

11. téma Vývoj politicko-ekonomickej štruktúry sveta

1. Rozpad koloniálnych ríš.

a) V 20. storočí prešiel svet zložitým vývojom.

Po 1. svetovej vojne sa rozpadlo Rakúsko – Uhorsko, neskôr vznikol Sovietsky zväz.

b) **Koloniálne mocnosti** : Veľká Británia, Francúzsko, Španielsko, Portugalsko, Belgicko, Holandsko, USA. V kolóniách sa rozvíjala ťažba surovín a monokultúrne plantážne hospodárenie.

Po 2. svetovej vojne

- **Rozpad koloniálnych ríš.** Nezávislosť získala napr. India, v Afrike Egypt, Etiópia a JAR.

Najdôležitejší bol rok **1960** nazývaný aj **rok Afriky**, kedy najviac afrických kolónií získalo nezávislosť.

- **Vznik dvoch mocenských blokov.** Sovietsky zväz po vojne ovplyvnil politický vývoj v štátoch strednej a východnej Európy, k moci sa dostali komunistické režimy. Vznikol tzv. socialistický tábor. Druhý mocenský blok: európske štáty NATO a USA.

- **Výsledky 1.sv.vojny(1914 – 1918)**

-prejavili sa hlavne v Európe, rozpad R-U (porazené, vznik nástupníckych štátov na národnostnom princípe)

- Nemecko porazené – stratilo kolónie (sociálna a hospodárska kríza), ostatné koloniálne mocnosti si ponechali svoju silu a rozdelili si medzi sebou aj tie nemecké. Od VB sa odtrháva Írska republika, od Ruska sa odtrháva Fínsko, v strednej Európe sa rozpadá R-U na jednotlivé nezávislé štáty, vznik republík – ČSR, Poľsko, Rakúsko, Spojené kráľovstvo Chorvátov, Srbov a Slovincov

- vznik ZSSR 1922 po revolúcií a Občianskej vojne 1917 zvíťazila myšlienka komunizmu

- **Výsledky 2.sv.vojny (1939 – 1945)**

- po porážke Hitlera Stalinom rozširovanie komunizmu v oslobodených štátoch od fašizmu (oslobodených sovietskou Červenou armádou)

-vznik dvoch mocenských blokov: východný **socialistický** tábor, západný **kapitalistický/demokratický** tábor, Nemecko rozdelené na V – NDR a Z – NSR, rozdelené bolo aj mesto Berlín, ktoré ležalo vo vnútri NDR, západná časť mesta bola kapitalistická, obohnaná neskôr Berlínskym múrom

- vzniklo obdobie Studenej vojny (USA vs. ZSSR 1945 - 1989) a nebezpečenstvo vojenského konfliktu medzi oboma superveľmocami (hrozilo riziko použitia jadrových zbraní)

-rozpad koloniálneho systému – vznik nových štátov – krajiny 3. sveta, hoci sú samostatné, nie sú schopné samostatne si vládnuť, hranice boli presne určené – nie prirodzené, mohli si vybrať demokratickú alebo socialistickú orientáciu – výsledkom boli lokálne konflikty a vojny, vrátane občianskych vojen a pokusov o spájanie ideovo rozdelených území (Kórea, Vietnam,...), kmeňových konfliktov (Afrika – Guinejská oblasť)

- **1989 – pád Východného bloku (Čína, Kuba,...sú dodnes komunistické, ZSSR ostalo komunistické do r.1991)**

- rozpad bipolárneho sveta, supermocnosťou ostali USA, v ZSSR a neskôr v Rusku silná hospodárska kríza v 90.rokoch, začali sa riešiť problémy ľudských práv, krajiny sa postupne zbavujú moci komunistických strán, slobodné voľby

2. Vznik nových štátov v Európe

Rok 1989 priniesol rozpad sovietskeho mocenského bloku, odstránenie železnej opony. Na mape Európy sa vytvorili nové štáty: Zjednotené Nemecko, Česko, Slovensko, Ukrajina, Rusko, Bielorusko, Moldavsko, štáty bývalej Juhoslávie.

Politický systém štátov

Najdokonalejší politický systém je **parlamentná demokracia**. Jej súčasťou je pluralita politických strán, t.j. existencia viacerých navzájom nezávislých politických strán s odlišnými programami, z ktorých má občan právo **slobodne** si zvoliť tú, ktorej program mu najlepšie vyhovuje. K demokratickým štátom s pluralitným politickým systémom sa zaraďujú všetky vyspelé štáty sveta a bývalé socialistické štáty.

V štátoch sveta sú rôzne **formy vlády**. Najviac štátov má **republikové zriadenie**.

1. republiky

- a) **prezidentský typ vlády** – posilnené postavenie prezidenta, na čele štátu je prezident, má väčšie právomoci – USA, Francúzsko, Poľsko, Ukrajina, Rusko
- b) **parlamentný typ vlády** – **parlamentné republiky** – prezident má menšie právomoci, prevažne len reprezentuje republiku. Výkonnú moc vykonáva väčšinou predseda vlády. Slovensko, Česko, Maďarsko, Nemecko, Taliansko, Rakúsko.

2. monarchie

– na čele štátu je dedičný panovník, väčšinou kráľ

- a) **konštitučné monarchie** (ústavné) – panovníci majú prevažne reprezentačnú úlohu, kým výkonná moc je v rukách vlády a parlamentu – európske monarchie, napr. V. Británia, Španielsko, Švédsko, Dánsko, Holandsko, Nórsko, Belgicko, v Ázii Thajsko – kráľovstvá, Luxembursko – vojvodstvo, Lichtenštajnsko, Monako – kniežatstvá, Japonsko – cisárstvo.
- b) **absolutistické monarchie** – v rukách monarchov sa sústreďuje všetka moc – Saudská Arábia, Omán, Spojené arabské emiráty

3. vláda jednej strany

– pri moci je jedna strana, ostatné strany sú zakázané.

Niektoré menej rozvinuté krajiny so socialistickou orientáciou – Čína, Kuba, KĽDR, Vietnam

4. domíniá

– nezávislé štáty, ktoré sú členmi Spoločenstva národov a spojené úniou so Spojeným kráľovstvom V. Británie a Sev. Írska. Ich najvyšším predstaviteľom je britská kráľovná zastupovaná generálnym guvernérom.

Austrália, Kanada, Nový Zéland, Jamajka, Bahamy

Štátoprávne usporiadanie

- 1. **Unitárne štáty** – (jednotný), riadené jednotne z jedného centra, najvyššiu moc na celom území má ústredná vláda – je ich najviac
- 2. **Federatívne, spolkové usporiadanie** – je založené na územnom princípe. Zložený spolkový štát, vzniká dobrovoľným spojením viacerých štátov, majú centrálné spoločné riadenie armády, zahraničnej politiky, menovej a colnej politiky. USA, Nemecko, Rakúsko, Austrália, Mexiko

